

Rezi Elek

Kolozsvár

A káték

„fölköztöbb szükséges voltáról”*

Keresztyén Testvéreim! A Heidelbergi Káté 450 éves jubileumára rendezett nemzetközi teológiai konferenciánk megnyitásakor tisztelettel és szeretettel köszöntöm fenntartó egyházaink képviselőit, meghívottainkat, kedves vendégeinket és minden érdeklődőt. Köszöntöm testvérintézeteink jelenlevő képviselőit, a rektor- és dékán urakat, akadémiai közösségünk tanárait és diákjait.

Megkülönböztetett tisztelettel köszöntöm konferenciánk előadóit. Köszönöm, hogy elfogadták felkérésünket és megtisztelték jelenlétükkel.

Egyetemünk nemcsak a „tisztesség adassék” szellemében szervezte ezt a tudományos konferenciát. Úgy vélem, hogy a 21. századi protestáns lelkész-képzésben elengedhetetlenül fontos, mondhatnám, korparancs, hogy az oktatás és nevelés mellett a tudományos képzés és kutatás is megfelelő hangsúlyt kapjon.

Isten hozta mindnyájukat! Kívánom, hogy eredményes, gyümölcsöző legyen ez a konferencia. Töltekezzenek szellemiekkel és lelkiekkel! Érezze mindenki otthon magát intézetünkben, amely a nyitottság, a tolerancia, a keresztyén értékek iránti elkötelezettség hagyományait ápolja.

Istenünk gondviselése és áldása legyen életünkön, szolgálatunkon! Legyen megemlékezésünk lélekből fakadó hála mindazért, amit Isten bízott hitvalló elődeinkre és reánk!

Általánosan elismert tény, hogy a Heidelbergi Káté a protestantizmus, közelebbről a kálvinizmus igen értékes szellemi öröksége. Nagy jelentősége abban áll, hogy megalapozza és ébren tartja a világ református közösségeinek hitbéli és teológiai identitástudatát. Ennek summája így hangzik a Káté első kérdésének feleletében: *Jézus Krisztusnak tulajdona vagyok*. E krisztocentrikus identitástudatot nem is lehetne ennél szebben és tartalmasabban megfogalmazni! Mekkora megtartó erő, vigasztalás és bátorítás sugárzik ebből a hitvallásból!

* Elhangzott a *Bemutató a templomban – a Káté helye a keresztség és az úrvacsora között* témájú nemzetközi konferencián, amelyet a Kolozsvári Protestáns Teológia a Heidelbergi Káté születésének 450. évfordulójára szervezett 2013. november 15–16-án. Az itt közreadott szöveg a konferenciát megnyitó rektori köszöntés szerkesztett változata.

Látnunk kell azonban, hogy mai, egyrészt a szekularizált és globalizált, másrészt túlzottan szakralizált világunkban eléggé megoszlanak a vélemények a káték „felettből szükséges voltáról”, értékéről, helyéről és szerepéről. A szekularizálódó és globalizálódó ember elutasít minden előre megszerkesztett szabályt, idegenkedve fogad minden korábban érvényes vallási-teológiai-erkölcsi normát. Miért? Azért, mert a valóság megismerésének minden alapját és végső biztosítékát személyi létének közvetlen megtapasztalásában látja. Ami pedig meghaladja e sajátosan emberi (testi-lelki-szellemi) megismerés szintjét, az előtte már nemcsak kérdéses, hanem tartózkodóan, sőt elutasító módon viszonyul hozzá. A korábbi szellemi-lelki értékek devalválódnak életfelfogásában „maradi” vagy „ósvi” jelzőkkel illeti őket, valami „modernebbet” vagy „posztmodernebbet” keres a maga beszűkült, piac- és profitorientált világában.

A szakralizálódó ember viszont elfordul a világtól, és úgy véli, hogy csak az ő világa és az általa értékelt normák a fontosak. Számára nem annyira a jelen megélésén van a hangsúly, hanem a múlton csüng, ezt vetíti ki a jövőre, és ez határozza meg egyéni és közösségi magatartásformáját. A vallási fundamentalizmus mocsarába süllyed; exkluzivista, csak magának, vagy csupán a kiváltságosak számára igyekszik kisajátítani Istent, az imádságot, az egyházat és általában minden vallási értéket. Ezért ódzkodik a reformtörekvéstől, az új kihívásokat tartogató élethelyzettől. Szélsőséges helyzetekben pedig spiritualisztikus élmények hajszolásában véli felfedezni a vallásosság lényegét.

Úgy vélem, nekünk az egyensúly megtartására kell törekednünk, mert a 21. század emberének életizű vallásosságra van szüksége. Legyünk bizakodók, mert sohasem tudhatunk annyit, hogy ne tudhatnánk meg még többet; sohasem lehet olyan erős a hitünk, hogy az ne mélyülhetne; és sohasem lehet olyan nagy szeretetünk, hogy az még ne gazdagodhatna. Ezért az egyensúly fenntartásának érdekében hívom fel a figyelmet a katekizmusok „fölöttébb szükséges voltá”-nak néhány fontos vonására.

1.

Közismert, hogy a Káté egy keresztyén egyházzrész hitvallási irata vagy szimbolikus könyve. Teológiai vonatkozásban a káté a hitelvek olyan összefoglalása, amelyet egy felekezet közössége magáénak vall és megél.

A káté, mint hitvallási irat vagy szimbolikus könyv, a *valakihez* (Isten, Jézus Krisztus), *valahová* (egyház) és *valamiért* (hitbeli meggyőződés, lelki töltekezés) tanúsított hovatartozást rögzíti, kínálja fel és követeli meg. Felmutatja azt az utat, amelyen járni lehet és kell, és megóv a hitbeli eltévelyedéstől.

Napjainkban nagy szükség van arra, hogy mindenki tudja: miért tartozik egy egyházi közösséghez. Ugyanis nagyon sok „csábító ajánlat” ostromolja, még a nem keresztyén buddhista, hinduista stb. világ részéről is. A globalizáció jelentkezése óta a keleti misztika elterjedésének robbanásszerű törekvéseivel szembesülünk, de szinkretikus vallási irányzatok is igyekeznek teret hódítani.

2.

A káté egy keresztyén felekezet identitástudatát igyekszik ébren tartani. Ez – helyesen értelmezve – *nem exkluzivitást* jelent, hanem sokkal inkább annak behatárolását, hogy az adott felekezet hívei mit hisznek, és hogy ebből a hitből milyen magatartásformát kell tanúsítaniuk.

A felekezeti identitástudattal kapcsolatban két dolgot szeretnék megemlíteni. Az egyik ez: óvakodnunk kell a felekezeti identitástudat túlzott hangsúlyozásától, ugyanis ezzel olyan konfesszionalizmust szítunk, amely ellentétben áll a protestáns eszmeiséggel. A másik pedig ez: vigyáznunk kell, nehogy belemerevedjünk protestáns „hagyományaink”-ba, amint azt Török István református dogmatikus is megállapította:

„A protestantizmus megszabadult egykoron a hagyományok nyűgéből, és ha kiszabadultunk, ne kreáljunk újabb nyűgöt, azaz őrizzük meg a protestáció evangéliumi jellegét.”¹

Nyilvánvaló, hogy egy káté csak azok számára bír normatív erővel, akik elfogadják és magukénak vallják azt, mégpedig nem valami külső kényszer hatására, hanem a belső tekintély, az értelem, a lelkiismeret, illetve végső soron Isten által.

3.

A káték az iskolai és a gyülekezeti vallástanítás, a konfirmációra való felkészítés fontos pillérei. Ezért úgy is mondhatjuk, hogy „népkönyvek”. Ezen azt értem, hogy az egyszerűség, a tömörség és az érthetőség jellemzi őket, amint azt Fekete Károly is megállapítja a Heidelbergi Káté vonatkozásában:

„A Kátében kezdetektől fogva a közérthető keresztyén tanítás közreadása volt a cél, amely nem csupán egy elit csoport kiismerhetetlen tudománya, hanem – a reformáció alapelve szerint – közkinccs.”²

Ez természetesen még nem jelenti azt, hogy ne lenne szükség a káték teológiai mondanivalójának a magyarázatára. A hitvallásismeret tantárgy teológiai oktatásunkban is azt a célt szolgálja, hogy a hallgató szakszerűen ismerje meg saját felekezete kátéjának teológiai, vallási és erkölcsi vetületeit.

4.

A reformáció korában született kátéknak a tanítás volt a fő célkitűzése. Szerzőik azoknak akartak vezérfonalat, segédkönyvet adni, akiknek az volt a

¹ Török István: *Dogmatika*. Free University Press, Amsterdam 1985, 26.

² Fekete Károly: A Heidelbergi Káté teológiai jelentősége és mai aktualitása. In: Fekete Károly – Ferencz Árpád (szerk.): *Vigasztaló ismeret. Tanulmányok a Heidelbergi Káté teológiájáról*. Kálvin János Kiadó, Budapest 2013, (7–12.) 7.

feladatuk, hogy a gyülekezetek felnövekvő nemzedékét, elsősorban az ifjúságot, de a felnőtteket is – amennyiben erre szükség volt –, rendszeresen és módszeresen vezessék be a keresztyén hit alapigazságaiba.

Ez a célkitűzés napjainkban is feltétlenül érvényes, de ennek ellenére azt tapasztalhatjuk, hogy céleltolódás történik. Ez abban nyilvánul meg, hogy – és ezt mindenekelőtt nálunk tapasztalom – a konfirmandusok nem tanulmányozzák kellő empátiával a káté anyagát, hanem inkább csak „bemagolják” a feleleteket, a gyülekezet felnőtt tagjai pedig úgy vélik, hogy amikor a konfirmációra készültek, már „átestek” a káté tanulmányozásán. Ez pedig téves felfogás és gyakorlat! A káték, bár figyelembe vesznek pedagógiai és didaktikai elveket is, mégis „nemzedék-fölöttiek”, mivel a kátében foglaltak ismerete elengedhetetlen követelmény a hitét naponként megélni akaró keresztyén ember számára.

5.

A protestáns káték kiemelkedő ismertetőjele a biblicitás. Fekete Károly ezt is kiemeli a Heidelbergi Kátéra vonatkozóan: „A Szentírás jelentősége feltűnő a Kátében”.³ A reformáció egyházai formai alapnak fogadták el a Szentírás tekintélyét. Ennek alapján a reformáció képviselői elfordultak mindattól, ami nem volt igazolható a Szentírásból az előző korok egyházi tanításában vagy gyakorlatában.

A Heidelbergi Káté szigorúan szem előtt tartja a biblicitás reformátori alapelvét. Az ún. „szentírásbeli bizonyságok” felsorakoztatása azt igazolta, hogy a bibliai tanítás alapján felülbíráható és felül kell bírálni minden más tanítást, sőt nagy tekintélyű hagyományt, amely magában hordozhatja a tévedések lehetőségét. Ez az elv pedig ma is érvényes.

Erdő János, teológiai intézetünk egykori professzora ezt állapította meg egyik tanulmányában:

„Semmiféle múlt nem vész el soha: valahol és valahogy megmarad valamiben, és munkál a jelenben, mert azért volt, hogy megteremtse a jelen hosszú és széles káprázatát.”⁴

A múltba gyökerező káték nem vesznek el soha, mert munkálnak a jelenben. A munkálás velünk, bennünk és általunk történik. Ebben áll rendkívüli értékük és „fölöttébb szükséges” voltuk. Ez indít arra, hogy alázattal, tisztelettel, szorgalommal és szeretettel tanulmányozzuk kátéinkat.

³ Fekete Károly: *A Heidelbergi Káté magyarázata. Hálaadásra vezető vigasztalás 129 kérdés-feleletben*. Kálvin Kiadó, Budapest 2013, 25. (*A Heidelbergi Káté jellemzői* bevezető fejezet, 23–29.)

⁴ Erdő János: Dávid Ferenc biblicizmusa. In: *Dávid Ferenc 1579–1979*. Kiadja az Unitárius Egyház, Kolozsvár 1979, (60–74.) 74. (Ld. még Erdő János: Dávid Ferenc biblicizmusa. In: *Keresztyén Magvető* 85. évf. (1979/2–3), (128–139.) 137.